Impactonderzoek taaltrajecten Taal voor het Leven door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van schrijfvaardigheid

Deel B

Dr. Maurice de Greef

Prof. Dr. Mien Segers

Dr. Jan Nijhuis

Dr. Jo Fond Lam (CINOP)

10-2014

Inhoudsopgave

Managementsummary

De impact van Taal voor het leven geëvalueerd op het gebied van schrijfvaardigheid

Zoals reeds aangegeven in Deel A van deze onderzoeksrapportage heeft vanuit het Ministerie van OCW de afdeling Educational Research and Development (ERD) School of Business and Economics van Maastricht University de vraag gekregen om de opbrengsten van het programma 'Taal voor het Leven' in kaart te brengen betreffende de niveauverhoging onder deelnemers op de Referentieniveaus Taal en Rekenen en de mate van sociale inclusie. Deel B van de rapportage richt zich op de impact van het programma 'Taal voor het Leven' op de schrijfvaardigheden van de deelnemer.

Het gaat hierbij om:

- Verandering in taalniveau, meer specifiek de schriftelijke taalvaardigheid van een deelnemer m.b.t. niveaus van de Standaarden en Eindtermen VE

In samenwerking met het Ministerie van OCW is bepaald, dat het onderzoek zich voornamelijk moet richten op de verandering in taalniveau en het niveau van sociale inclusie. Voor de focus van het onderzoek waren zes onderzoeksvragen geformuleerd. Deze rapportage gaat sec in op de onderzoeksvragen, die antwoorden geven op de schrijfvaardigheid van de deelnemers aan het programma 'Taal voor het Leven' (zie figuur 1.1).

Figuur 1.1: Overzicht van onderzoeksvragen

	Onderzoekvragen impact taaltrajecten Taal voor het Leven
Onderzoeksvraag 1:	Wat is de mate van verandering in schrijfvaardigheid bij deelnemers aan een taaltraject?
Onderzoeksvraag 2:	Zijn er verschillen tussen deelpopulaties in de mate van verandering in schrijfvaardigheid?
Onderzoeksvraag 3:	Heeft de perceptie van kenmerken van de leeromgeving een effect op de mate van verandering van schrijfvaardigheid?
Onderzoeksvraag 4:	Is er een verband tussen mate van verandering in sociale inclusie en mate van verandering in leesvaardigheid en schrijfvaardigheid?

Voordat de resultaten geïnterpreteerd worden, moet worden gesteld dat de meetperiode zeer kort is geweest met name voor het vaststellen van een verbetering op schrijfvaardigheid. Als de meetperiode langer zou zijn geweest, bijvoorbeeld een jaar, zouden hier naar alle waarschijnlijkheid hogere scores te verwachten zijn.

Toename in schrijfvaardigheidsniveau

De schrijfvaardigheid na het taaltraject is voor meer dan de helft van de deelnemers beter dan voor het taaltraject, namelijk voor 57.8%. Er is een significante vooruitgang waar te nemen van gemiddeld 3.10% ($t(179) = -2.856$; $p < 0.005$). Daarnaast zien we dat onder 21.1% van de totale groep deelnemers ook een niveaustijging te constateren is. Dat houdt in, dat men gestegen is van "Instroomniveau" naar "Op weg naar 1F", van "Op weg naar 1F" naar "Beheerst 1F", of van "Instroomniveau" naar " Beheerst 1F".

Invloed socio-demografische kenmerken

Er is geen significante samenhang tussen geslacht, leeftijd, vooropleiding, vooropleidingsjaren of het hebben van een baan op de toename in schrijfvaardigheid. De achtergrondkenmerken van de leefsituatie van de deelnemers zijn blijkbaar niet van invloed op de toename schrijfvaardigheid.

Invloed van de leeromgeving

Er zijn geen significante verbanden gevonden tussen de perceptie van de leeromgeving en de verandering in schrijfvaardigheid.

Samenhang toename in schrijfvaardigheid, leesvaardigheid en toename in sociale inclusie

Er blijkt een positief verband te zijn tussen de scores op de lees- en schrijfvaardigheidstoets. Een betere score op de leesvaardigheidstoets hangt samen met een betere score op de schrijfvaardigheidstoets (en omgekeerd).

Uit de resultaten blijkt dat er geen significante verbanden zijn tussen enerzijds een verandering in schrijfvaardigheid en anderzijds veranderingen in 'nationale taalvaardigheden' en 'digitale vaardigheden'. Deze uitkomst kan beïnvloed zijn door de kleine steekproef. Daarnaast meten de schalen 'nationale taalvaardigheden' en 'digitale vaardigheden' hoe respondenten het gebruik van deze vaardigheden in het dagelijks leven evalueren (dus vanuit het perspectief van sociale inclusie); de leesvaardigheids- en schrijfvaardigheidstoets zich richt op het (technisch) beheersen van deze vaardigheden.

Resumé

Op basis van de resultaten kan worden vastgesteld, dat het programma 'Taal voor het Leven' een goede impact heeft op de mate schrijfvaardigheid van de deelnemers aan de georganiseerde taaltrajecten.

De resultaten op een rij:

1. Circa 58% heeft een betere schrijfvaardigheid
2. Circa 1 op 5 mensen stijgt in een korte periode een niveau gerelateerd aan de Standaarden en Eindtermen VE.

Deze managementsummary is een samenvatting van de uitgebreide wetenschappelijke rapportage van het impactonderzoek. Voor meer informatie betreffende dataverzameling, data-analyse en de resultaten verwijzen we naar deel B van deze rapportage (die uiteraard enig overlap met deel A vertoont).

Wetenschappelijke rapportage

1. Onderzoekskader impact schrijfvaardigheid door programma Taal voor het Leven

Zoals reeds aangegeven in Deel A van deze onderzoeksrapportage heeft vanuit het Ministerie van OCW de afdeling Educational Research and Development (ERD) School of Business and Economics van Maastricht University de vraag gekregen om de opbrengsten van het programma 'Taal voor het Leven' in kaart te brengen betreffende de niveauverhoging onder deelnemers op de Referentieniveaus Taal en Rekenen en de mate van sociale inclusie.

Het gaat daarbij om de volgende aspecten:

- Verandering in taalniveau, meer specifiek de schriftelijke taalvaardigheden schrijven en lezen van een deelnemer m.b.t. niveaus van de Standaarden en Eindtermen VE
- Verandering in rekenniveau voor de domeinen getallen, verhoudingen, meten en meetkunde en verbanden m.b.t. de Standaarden en Eindtermen VE
- Verandering in niveau van digitale vaardigheden van een deelnemer, gebaseerd op de Standaarden en Eindtermen VE
- Verandering in niveau van sociale inclusie van een deelnemer. Dit is gebaseerd op de indeling van het SIT-instrument (Sociale Inclusie na Transfer) van Maastricht University inclusief:
    - Mate van psychische en fysieke gezondheid
    - Niveau van arbeidsmarktontwikkeling, te weten: het zoeken en vinden van een baan, het doen van vrijwilligerswerk, het doen van stage en het vinden van betaald (begeleid) werk van een deelnemer
    - Uiteindelijke positionering op één van de 6 treden van de participatieladder, te weten: geïsoleerd, sociale contacten buitenshuis, deelname georganiseerde activiteiten, onbetaald werk, betaald werk met ondersteuning en betaald werk

In samenwerking met het Ministerie van OCW is bepaald, dat het onderzoek zich voornamelijk moet richten op de verandering in taalniveau en het niveau van sociale inclusie. Voor de focus van het onderzoek waren zes onderzoeksvragen geformuleerd. Deze rapportage gaat sec in op de onderzoeksvragen betreffende de groei in schrijfvaardigheid bij de deelnemers aan het programma 'Taal voor het Leven' (zie figuur 1.1).

Figuur 1.1: Overzicht van onderzoeksvragen

Onderzoekvragen impact taaltrajecten Taal voor het Leven	
Onderzoeksvraag 1:	Wat is de mate van verandering in schrijfvaardigheid bij deelnemers aan een taaltraject?
Onderzoeksvraag 2:	Zijn er verschillen tussen deelpopulaties in de mate van verandering in schrijfvaardigheid?
Onderzoeksvraag 3:	Heeft de perceptie van kenmerken van de leeromgeving een effect op de mate van verandering van schrijfvaardigheid?
Onderzoeksvraag 4:	Is er een verband tussen mate van verandering in sociale inclusie en mate van verandering in leesvaardigheid en schrijfvaardigheid?

2. Taaltrajecten programma Taal voor het Leven

Voor de beschrijving van de kenmerken en vormen van de taaltrajecten behorende bij het programma 'Taal voor het Leven' verwijzen we naar Deel A van deze rapportage (De Greef, Segers, Nijhuis en Lam, 2014).

3. Methode: Instrumenten en datacollectie schrijfvaardigheid via Taal voor het Leven

Onderzoeksgroep

In totaal is tijdens de eerste meting onder 443 deelnemers het SIT-instrument afgenomen. Uiteindelijk hebben 297 deelnemers zowel de eerste meting als de tweede meting van het SIT-instrument ingevuld. Voor de TLVE toets Lezen geldt dat bij de eerste meting 503 deelnemers de leestoets hebben gemaakt en 273 deelnemers de leestoets zowel tijdens de eerste als de tweede meting hebben gemaakt. Voor de achtergrondgegevens zie tabel 3.1.

Daar de focus in dit onderzoek ligt op de beantwoording van de vraag wat de impact is op de schrijfvaardigheid, beschrijven we hieronder de groep deelnemers die de schrijftoets heeft gemaakt. In totaal hebben 445 deelnemers deelgenomen aan de eerste meting van de TLVE toets Schrijven, 196 deelnemers aan de tweede meting en zijn er uiteindelijk gegevens beschikbaar van 180 deelnemers die de TLVE toets Schrijven op beide momenten hebben gemaakt.

Tabel 3.1: Socio-demografische kenmerken deelnemers SIT-instrument en lees- en schrijftoets TLVE-toetsen

Kenmerk	*% Respondenten SIT-instrument N = 297*	*% Respondenten TLVE-toets Lezen N= 273*	*% Respondenten TLVE-toets Schrijven N = 180*
Geslacht			
Man	24.6	35.5	34
Vrouw	75.4	64.5	66
Herkomst			
Autochtoon	5.2	9.7	10
Allochtoon	94.8	90.3	90
Moedertaal			
Nederlands	*	11.8	9
Andere taal dan Nederlands	*	88.2	91
Leeftijd			
<= 34	22	17	17
35 – 42	29	24	27
43 – 50	27	33	39
>= 51	22	26	17
Hoogste vooropleiding			
Basisonderwijs	26	31	31
Voortgezet onderwijs	21	20	18
MBO	13	18	19
HBO / Universiteit	21	17	16
Anders	19	14	16
Aantal opleidingsjaren			
Minder dan 5 jaar	21.3	23.7	24
6 – 10 jaar	29.2	35.7	34
11 – 15 jaar	28.2	24.9	25
Meer dan 16 jaar	21.3	15.7	17
Baan			
Betaalde baan	14.5	23.8	19
Vrijwilligersbaan	14.8	17.3	22
Geen baan	68.6	56.0	59
Diploma			
Ja	38.6	*	*
Nee	61.4	*	*

* Deze items zijn na overleg met de betreffende organisatie(s) niet gemeten bij deze doelgroep, vanwege het feit dat deze niet van toepassing of moeilijk te meten waren bij de betreffende doelgroep.

Vier van de zes regio's zijn grote steden van Nederland. Dit is naar alle waarschijnlijk de reden, dat in de steekproef allochtonen oververtegenwoordigd waren.

Instrumenten

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn er twee onderzoeksinstrumenten gebruikt, te weten: het SIT-instrument van De Greef, Segers en Verté (2010) en de TLVE toetsen. Voor het SIT-instrument en de TLVE-toets Lezen verwijzen we naar Deel A van deze rapportage (De Greef, Segers, Nijhuis en Lam, 2014)

De schrijftoets behorende bij de TLVE-toetsen

De TLVE-toetsen bestaan uit 4 afzonderlijke toetsen (De Greef et al., 2014), die het niveau (beschreven in de Standaarden en Eindtermen VE) aangeven, dat iemand voor de specifieke vaardigheid heeft, te weten: leesvaardigheid, schrijfvaardigheid, rekenen en digitale vaardigheden. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de lees- en de schrijftoets. Aangezien deze rapportage zicht tot het onderdeel schrijven beperkt, wordt alleen de schrijftoets beschreven, die als doel heeft om het schrijfvaardigheidsniveau van een deelnemer (uitgedrukt in termen of percentages van Instroomniveau, 1F en waar mogelijk 2F) inzichtelijk te maken. Uitgangspunt voor de ontwikkeling van de schrijftoetsen zijn de standaarden en eindtermen VE (zie bijlage 1).
In tabel 3.2 staan de statistische gegevens van de twee toetsversies.

Tabel 3.2: Statistische gegevens Schrijftoets A en B behorende bij de TLVE-toetsen

Statistische gegevens	*Versie A*	*Versie B*
N	392	357
Aantal items analyse per validatieversie	54	49
Gemiddelde	49 sd 23	41 sd 19
Min-max Rit-waarde	0.24 - 0.89	0.23 - 0.89
Gemiddelde r-waarde	0.56	0.57
Gemiddelde p-waarde (totale toets)	0.54	0.59
Standaarddeviatie	0.18	0.17
Min-max p-waarde	0.14 - 0.94	0.13 - 0.94
Betrouwbaarheid (alpha)	0.96	0.96

De norm voor de schrijftoets is gebaseerd op 1,64 * standaarddeviatie rond de gemiddelde moeilijkheid van de toets. Waarbij de uitspraak 'Op weg naar 1F' tussen -1.64* Standaarddeviatie en + 1.64*standaarddeviatie ligt. Tabel 3.3 geeft een overzicht van de cesuur van schrijftoets A en B weer.

Tabel 3.3: Cesuur Schrijftoets A en B behorende bij de TLVE-toetsen

Niveau	*Norm in %*
Schrijven 1 en 2 (max. 112 punten)	
Instroom	Minder dan 60% correct
Op weg naar 1F	Tussen 60% en 86% correct
Beheerst 1F	Meer dan 86% correct

Wegens de grofmazige indeling van de Standaarden en Eindtermen VE is het moeilijk om binnen de korte termijn waarbinnen de effecten zijn gemeten, verschillen in niveau vast te stellen. We hebben gebruikt

gemaakt van de (ruwe) scores op de schrijftoets, omdat deze op een meer sensitieve wijze veranderingen in schrijfvaardigheden indiceren. De itemverdeling en de resultaten van de validatie van de schrijftoets staan beschreven in bijlage 1 van deze rapportage.

Datacollectie

De schrijftoets is afgenomen onder de deelnemers aan taaltrajecten in 6 regio's van Taal voor het Leven. De regiocoördinatoren hebben op een plenaire meeting (per regio) de taalinstellingen uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Vervolgens hebben de deelnemende taalinstellingen op aselecte wijze deelnemers van trajecten van het programma 'Taal voor het leven' geselecteerd. Eén van de onderzoekers heeft ten slotte de docenten en vrijwilligers van de geselecteerde deelnemers geïnstrueerd over de afname van de toetsen. De deelnemers kregen een schrijftoets voorgelegd op 2 momenten, te weten:

- T^0: december 2013 / januari 2014, schrijftoets A;
- T^1: na 5 maanden van het leertraject in mei 2014, schrijftoets B.

Na een inhoudelijke plenaire instructie (met een aanvullende schriftelijke toelichting) hebben de deelnemers op de desbetreffende meetmomenten de toets voorgelegd gekregen. Van te voren is bepaald of deze onder begeleiding van een supervisor of docent of individueel thuis werd ingevuld.

Dataverwerking en statistische analyses

Allereerst is in kaart gebracht hoeveel procent van de mensen vooruit gingen op de verschillende variabelen van schrijfvaardigheid. Als voorbereiding op statistische analyses zijn vooreerst deelnemers met extreem hoge en lage scores (outliers) verwijderd uit de database. Vervolgens zijn verschilscores berekend (verschil tussen score op voormeting en score op nameting). Omdat de verschilscores niet normaal verdeeld zijn, zijn vier groepen van verschilscores aangemaakt, te weten: grote toename, kleine toename, kleine afname en grote afname. Daarnaast (om te kunnen checken voor plafondeffecten) zijn op basis van de score op de voormeting vijf groepen aangemaakt.

Ten tweede is er een analyse gedaan om te kijken of er verschillen tussen deelpopulaties waren. Er is bijvoorbeeld gekeken of mannen significant anders scoorden dan vrouwen en of bijvoorbeeld jongeren hoger of lager scoorden dan ouderen op de mate van schrijfvaardigheid. Er is gebruik gemaakt van t-testen, correlatieanalyses, ANOVA's en uni-variate statistiek om te bepalen of er tussen deze verschillende deelpopulaties (man / vrouw, leeftijdsgroepen, opleidingsniveau, opleidingsduur, wel / geen baan) verschillen zijn in mate van verandering in schrijfvaardigheid (onderzoeksvragen 2). Ook is gekeken of er een verband was tussen de toename in schrijfvaardigheid en de toename in enkele variabelen van sociale inclusie en leesvaardigheid. Is het bijvoorbeeld zo, dat mensen waarvan de schrijfvaardigheid toenam ook automatisch beter hun taalvaardigheden in de praktijk toepasten (en omgekeerd) (onderzoeksvraag 4)?

Tot slot is in kaart gebracht of er een samenhang is tussen de perceptie van de leeromgeving en de toename in schrijfvaardigheid. Hiervoor is een t - toets uitgevoerd (onderzoeksvraag 3).

4. Resultaten: Impact en succesfactoren schrijfvaardigheid

Onderzoeksvraag 1: Wat is de mate van verandering in schrijfvaardigheid?
Voor de bepaling van de verandering in de schrijfvaardigheid zijn er verschillende methoden.
Een vergelijking van de gemiddelde beginscore (gemiddeld 54.5; sd. 27.7) met de gemiddelde eindscore (gemiddeld 54.5; sd. 27.8) laat een significante stijging zien van gemiddeld 3.1 % (t (179) =-2.856; p < 0.005). Dit betekent dat de groep deelnemers als totaal er op vooruit is gegaan.
Daarnaast blijkt dat 57.8% van de deelnemers een betere score op schrijfvaardigheid heeft gekregen. Onder hen is de schrijfvaardigheid verbeterd[1].
Tenslotte is voor 21.1% van de totale groep deelnemers ook een niveaustijging te constateren. Dat houdt in, dat men gestegen is van "Instroomniveau" naar "Op weg naar 1F", van "Op weg naar 1F" naar "Beheerst 1F", of van "Instroomniveau" naar " Beheerst 1F". De indeling in niveaus in termen van 1F is erg grofmazig. Dit betekent dat kleine wijzigingen in het niveau niet uit de cijfers blijken, terwijl er wel degelijk vooruitgang is. Vandaar dat we in het vervolg van het rapport gebruik maken van de verschilscores op de schrijftoets.
Wat betreft de aanwezigheid van plafondeffecten, blijkt uit tabel 4.1 blijkt dat deelnemers met een lage beginscore en gemiddelde beginscore een kleine toename laten zien. Deelnemers met een iets hogere beginscore laten een grote toename zien. Ook uit een regressieanalyse blijkt dat er een negatief verband is (r (180) =-.27, p <0.001) tussen beginmeting en toename. Dit betekent hoe lager de beginmeting, hoe hoger de toename; voor een deelnemer met een hoge beginscore is het moeilijk is om te verbeteren.

Tabel 4.1 Omvang van de wijziging naar beginscore

Begin-waarde	Grote afname 30 - 15		Kleine afname 15 - 5		Gelijk 5 - 5		Kleine toename 5 - 15		Grote toename 15 - 30		Totaal	
0 - 22	1	3,2%	4	12,9%	9	29,0%	12	38,7%	5	16,1%	31	100,0%
22 - 44	5	17,9%	6	21,4%	6	21,4%	2	7,1%	9	32,1%	28	100,0%
44 - 66	5	12,5%	6	15,0%	7	17,5%	16	40,0%	6	15,0%	40	100,0%
66 - 88	4	8,2%	10	20,4%	21	42,9%	6	12,2%	8	16,3%	49	100,0%
88 - 110	2	10,0%	8	40,0%	8	40,0%	2	10,0%	0	0,0%	20	100,0%
	17	10,1%	34	20,2%	51	30,4%	38	22,6%	28	16,7%	168	100,0%

[1] Door de maximale toetsscore van 112 punten heeft men pas een betere score in percentages bij een verbetering van 2 punten.

Onderzoeksvraag 2: Zijn er verschillen tussen deelpopulaties in de mate van verandering in schrijfvaardigheid?

Voor een nadere analyse van de verschil-score gebruiken we verschillende statistische technieken, te weten: t-testen, correlatieanalyses, ANOVA's en uni-variate statistiek.

1. Met betrekking tot *geslacht* toont een t-test aan dat de beginscore voor mannen (gem. 46.4; sd. = 27,5) significant lager is dan die voor vrouwen (gem. 58.8; sd. = 26.9) (t (178) = -2,9; p = 0.004). Er is echter geen significant verschil voor de wijziging in de score tussen mannen (gem. 4.5; sd. = 15.3) en vrouwen (gem. 1.7; sd. = 15.1) (t (178) = 1.17; p = 0.24). Uit een ANCOVA blijkt dat er geen significant effect van geslacht is als we controleren voor het beginniveau (F(1,177)=0.19, p = 0.66). De covariaat van het beginniveau heeft een significant verband met de verschilscore (F(1,177)=12,2; p=0,001).
2. De Pearson moment correlatiecoëfficiënt is berekend voor het verband tussen *leeftijd* en de verschilscore. Er blijkt geen significant verband te bestaan tussen leeftijd en verschilscore (r=0.001; n = 174, p= 0,99). Uit een ANCOVA blijkt dat, als we controleren voor het beginniveau, er geen significant effect van leeftijd is (F(1,171)=0.13, p = 0.72). De covariaat van het beginniveau heeft een significant verband met de verschilscore (F(1,171)=13,7; p =0,000). De verklaarde variantie is echter laag (Radj. = 0.07).
3. Om de effecten van *vooropleiding* te bepalen is een ANOVA uitgevoerd. Er is een significant effect van de vooropleiding op de beginscore (F(3,141) = 14.5; p = 0.000). Er zijn significante verschillen tussen beginscores van bijna alle vooropleidingen, te weten: Basisschool (gem. = 42.8; sd. = 23.6), Middelbaar (gem. = 53.4; sd. = 24.8), MBO (gem.=6.,20 sd.= 24.5) en HBO /Univ. (gem. = 74.1 sd. = 19.9). Er is geen significant verschil tussen MBO en HBO/Univ. De verschilscore tussen beginmeting en eindmeting is niet gerelateerd aan de vooropleiding (F(3,141) = 1.2; p = 0.318).
   Uit een ANCOVA blijkt, dat er geen significant effect is van vooropleiding als we controleren voor het beginniveau (F(3,140)= 2.5; p=0.06). De covariaat van het beginniveau heeft een significant verband met de verschilscore (F(1,140)=19,2; p =0,000). De verklaarde variantie is echter laag (Radj. = 0,12).
4. Om de effecten van de *arbeidsmarktpositie* te bepalen is een ANOVA uitgevoerd. Er is een significant effect van de arbeidsmarktpositie op de beginscore (F(2,166) = 4.49; p = 0.013). Een t-test laat zien dat er een significant verschil is tussen beginscores voor Baan (gem. = 64.6; sd. = 28.0) en geen baan (gem. = 49.8; sd. = 27.6) (t (130) = 2.64; p= 0.009). De verschilscore (eindmeting – beginmeting) is niet gerelateerd aan de arbeidsmarktpositie (F(2,166) = 1.19; p = 0.308).
   Uit een ANCOVA blijkt dat er geen significant effect is van arbeidsmarktpositie als we controleren voor het beginniveau (F(2,165)= 0.51; p=0.601). De covariaat, beginniveau, heeft een significant verband met de verschilscore (F(1,165) = 11.6; p =0.001). De verklaarde variantie is echter laag (Radj. = 0.06).

Onderzoeksvraag 3: Heeft de perceptie van de leeromgeving een effect op de mate van verandering in schrijfvaardigheid?

Bij deze vraag gaat het om het verband tussen leeromgeving en de verandering in schrijfvaardigheid. Uit de statistische analyses blijkt dat de perceptie van de leeromgeving niet normaal verdeeld is. Daarom is het noodzakelijk om groepen te maken. Aangezien we van een beperkt aantal respondenten (N = 48) alle

benodigde gegevens beschikbaar hebben, is er voor gekozen om 2 groepen te maken. Als afkapgrens nemen we de mediaan. Hierdoor ontstaan 2 gelijke groepen, waarvan de ene groep laag (beneden de mediaan) scoort en de andere groep hoog (boven de mediaan) scoort (zie tabel 4.2).

Tabel 4.2: Beoordeling van de leeromgeving en wijziging in schrijfvaardigheid.

Beoordeling leeromgeving		Gemiddelde wijziging	Standaard deviatie
Docent	Laag	3,9	(18,7)
	Hoog	3,3	(18,1)
Directe omgeving	Laag	3,2	(14,1)
	Hoog	3,8	(21,4)
Materiaal	Laag	4,8	(19,6)
	Hoog	4,1	(17,0)
Transfermogelijkheden	Laag	4,8	(16,8)
	Hoog	3,2	(19,9)
Vrijwilligers	Laag	5,0	(16,7)
	Hoog	-2,3	(17,8)
Werkomgeving	Laag	0.7	(19,5)
	Hoog	3.7	(15,9)
Zorg	Laag	.6	(19,6)
	Hoog	7.6	(16,1)

Uit de tabel blijkt dat voor bijna alle elementen uit de leeromgeving geldt, dat zowel voor een lage als hoge beoordeling er een toename is voor de schrijfvaardigheid. Op het eerste oog lijken er verschillen in verandering te bestaan tussen de groep laag en hoog. Statistische analyses met behulp van de t - toets tonen echter aan dat er geen significante verschillen bestaan tussen de groepen laag en hoog. Dit is mogelijk te wijten aan de relatief kleine steekproefomvang.

Onderzoeksvraag 4: Wat is het verband tussen verandering in schrijfvaardigheid met nationale taalvaardigheid en digitale vaardigheid en leesvaardigheid?

Om deze vraag te beantwoorden zijn de scores voor schrijfvaardigheid gekoppeld aan de uitkomsten van de twee andere instrumenten die we gebruikt hebben, te weten de TLVE toets Lezen en het SIT-instrument. Van dit laatste instrument gebruiken we de scores op nationale taalvaardigheden en digitale vaardigheden, zoals de deelnemers die zelf inschatten.

Tabel 4.3: Verbanden tussen wijzigingen in lees-, taal-, digitale en schrijfvaardigheden

	Nationale Taal-vaardigheid	Digitale vaardigheid	Lees-vaardigheid
Digitale Vaardigheid	0.458** (290)		
Lees-Vaardigheid	0.138 (62)	-0.153 (62)	
Schrijf-Vaardigheid	0.088 (50)	0.168 (50)	0.221* (116)

**. Significant op 0.01 niveau

*. Significant op 0.05 niveau

Uit tabel 4.3 blijkt, dat een wijziging van de nationale taalvaardigheid positief gecorreleerd is met een wijziging van digitale vaardigheden. Het gaat hierbij om de zelfinschatting van de deelnemer. De perceptie van een verbetering op taalvaardigheid betekent ook een verbetering van de digitale vaardigheid. Er is eveneens een positief verband tussen wijziging leesvaardigheden en wijziging schrijfvaardigheden. Deze is gebaseerd op de scores op de twee objectieve toetsen. Een verbetering op de leestoets betekent ook een verbetering op de schrijftoets. Er zijn geen verbanden zijn tussen de zelfinschattingen en de gevalideerde toetsen. De kleine steekproef kan hierbij een rol spelen. Daarnaast meten beide instrumenten (SIT, lees- en schrijftoets) niet precies dezelfde constructen: SIT meet hoe deelnemers hun gebruik van nationale taalvaardigheden en digitale vaardigheden in de dagelijkse praktijk evalueren; taal- en schrijftoets meten de (technische) beheersing van taal- en schrijfvaardigheden.

5. Conclusies en discussie

Het programma 'Taal voor het Leven' richt zich op het ontwikkelen en ondersteunen van taaltrajecten om volwassenen (die problemen ervaren met lezen of schrijven) naast een betere taalbeheersing een betere plek in de samenleving te kunnen geven. In 2013 volgden ruim 5000 mensen een taalcursus bij de lokale partners ondersteund door lokale en nationale teams. Onder een groep deelnemers is gekeken naar de vooruitgang schrijfvaardigheidsniveau. Vraag is of deelnemers aan het programma 'Taal voor het Leven' een groei in schrijfvaardigheden tonen.

Voordat de resultaten geïnterpreteerd worden, moet worden gesteld dat de meetperiode zeer kort is geweest met name voor het vaststellen van een verbetering op schrijfvaardigheid. Als de meetperiode langer zou zijn geweest (bijvoorbeeld een jaar) zouden hier waarschijnlijk hogere scores te verwachten zijn. De schrijfvaardigheid na het taaltraject is voor een groot aantal deelnemers beter dan voor het taaltraject, namelijk voor 57.8%. De gemiddelde vooruitgang onder de deelnemers is 3.10% (resultaten T-toets: $t(179) = -2.856$; $p < 0.005$). Daarnaast zien we dat onder 21.1% van de totale groep deelnemers ook een niveaustijging te constateren is. Dat houdt in, dat men gestegen is van "Instroomniveau" naar "Op weg naar 1F", van "Op weg naar 1F" naar "Beheerst 1F", of van "Instroomniveau" naar " Beheerst 1F".

Invloed socio-demografische kenmerken

Er is geen significante samenhang tussen geslacht, leeftijd, vooropleiding, vooropleidingsjaren of het hebben van een baan op de toename in schrijfvaardigheid. De achtergrondkenmerken van de leefsituatie van de deelnemers zijn blijkbaar niet van invloed op de toename schrijfvaardigheid.

Invloed van de leeromgeving

Er zijn geen significante verbanden gevonden tussen de perceptie van de leeromgeving en de verandering in schrijfvaardigheid.

Samenhang toename in schrijfvaardigheid, leesvaardigheid en toename in sociale inclusie

Er blijkt een positief verband te zijn tussen de scores op de lees- en schrijfvaardigheidstoets. Een betere score op de leesvaardigheidstoets zou ook een betere score op de schrijfvaardigheidstoets moeten betekenen. Uit de resultaten blijkt, dat er geen significante verbanden zijn enerzijds verandering in schrijfvaardigheid en anderzijds veranderingen in 'nationale taalvaardigheden' en 'digitale vaardigheden'.

Referenties

Bohnenn, E., Lam, J. en De Greef, M. (2013a). *TLVE-toetsen: Lees-, schrijf-, reken- en digitale vaardigheden: Toets Lezen A.* Den Haag: Stichting Lezen & Schrijven.

Bohnenn, E., Lam, J. en De Greef, M. (2013b). *TLVE-toetsen: Lees-, schrijf-, reken- en digitale vaardigheden: Toets Lezen B.* Den Haag: Stichting Lezen & Schrijven.

CINOP. (2012). *Standaarden en eindtermen VE.* 's-Hertogenbosch: CINOP.

De Greef, M., Lam, J-F., Van Groenestijn, M. (2014). De impact van Taal voor het leven: Nieuwe toetsen voor voortgangsmeting. *Les: Tijdschrift voor Nt2 en taal in het onderwijs (32), 187,* 28 - 29.

De Greef, M., Segers, M., Nijhuis, J. & Lam, J. (2014). *Impactonderzoek taaltrajecten Taal voor het Leven door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid, Deel A.* Maastricht: Maastricht University.

Bijlage 1: Itemverdeling en validatie Schrijftoets als onderdeel van TLVE-toetsen

Voor de schrijftoetsen is gebruik gemaakt van de beschrijvingen behorende tot schrijfvaardigheid in de standaarden VE en referentieniveaus Taal en Rekenen.

Voor schrijven zijn twee parallelversies ontwikkeld. De schrijftoetsen bevatten verschillende soorten opgaven, te weten:

1. *Woorden aanvullen*

   Bijvoorbeeld **Ik ben moe. Ik ga naar** ___bed____________

2. *Goede zin maken*

   Bijvoorbeeld **ga bed Ik naar** - _Ik ga naar bed.____________

3. *Correspondentie*

   Bijvoorbeeld **een ansichtkaart schrijven**

4. *Meervoud maken*

   Bijvoorbeeld **mens** mensen

5. *Zinnen afmaken*

   Bijvoorbeeld

   Anna gaat naar haar oma. Oma is jarig _en geeft een feestje___________

6. *Goed woord op de lijn*

   Bijvoorbeeld

   Vinden **Vorige week** __vond___**Sarah tien euro op straat.**

7. *Formulier invullen*

   Bijvoorbeeld **invullen van een sollicitatieformulier**

8. *Vrije schrijfopdracht*

De schrijftoets bestaat uit 8 opdrachten waarover 112 punten zijn te verdienen. Hieronder de overzichten betreffende de taken, inhoud, vorm en beoordelingsaspecten (zie tabel A1, A2 en A3).

Tabel A1: Taken schrijftoetsen TLVE Versie 1 en 2

Soorten opdrachten versie 1 en 2	Taken	Aantal punten
1. Aanvullen woorden	5	5
2. Zinnen maken	6	6
3. Correspondentie	1	9
4. Meervoud	10	10
5. Aanvullen zinnen	6	18
6. Aanvullen woorden	5	5
7. Formulier	1	29
8. Vrij schrijven	1	30
Totaal	35	112

Tabel A2: Inhoud en vorm schrijftoetsen TLVE Versie 1 en 2

Soorten opdrachten versie 1 en 2	inhoud	Vorm	Aantal punten
1. Aanvullen woorden		5	5
2. Zinnen maken	6		6
3. Correspondentie	6	3	9
4. Meervoud		10	10
5. Aanvullen zinnen	12	6	18
6. Aanvullen woorden		5	5
7. Formulier	15	14	29
8. Vrij schrijven	15	15	30
Totaal	54 (48%)	58 (52%)	112

Tabel A3: Beoordelingsaspecten schrijftoetsen TLVE Versie 1 en 2

Versie 1 en 2	beoordelingsaspecten
Inhoud	Zinsbouw/grammatica
	Adequaatheid
	Woordenschat
	Samenhang
	Woordgebruik en variatie
Vorm	Leesbaarheid/verzorging
	Spelling vervoegde werkwoorden
	Spelling overige woordsoorten
	interpunctie
	Conventies

Voor de validatie van deze toetsen zijn de volgende stappen ondernomen:

- Pilot-testing van randvoorwaarden en basisinhoud van schrijfvaardigheidstoets onder een zeer selecte groep deelnemers.
- Constructvalidatie van de toets bij 43 groepen met vergelijkbare taalvaardigheidstrajecten met in totaal 398 deelnemers voor schrijven.

- De docenten van deelnemende groepen is vooraf gevraagd om bij deelnemers een voorschatter af te nemen om er zeker van te zijn om deelnemers die nog zeer veel moeite hebben met schrijven niet nodeloos te belasten met deze toetsen.
- Met behulp van de getrainde toetsleiders zijn alle toetsen op locatie afgenomen en zijn ingevulde toetsboekjes ingenomen. De toetsen zijn allen beoordeeld aan de hand van vooraf opgestelde beoordelingsvoorschriften.
- Voor de schrijftoetsen zijn betrouwbaarheidsanalyses en itemanalyses (OPLM en TIA) uitgevoerd.

Voor schrijven zijn er twee verschillende toetsboekjes uitgezet voor de validatie. De toetsboekjes in de validatieronde bevatten iets meer opdrachten dan in de definitieve toets. Voor de schrijftoetsen is gebruik gemaakt van de klassieke testtheorie om de toets en de items te analyseren. Voor de schrijftoetsen is gebruik gemaakt van overlap van items. Op basis van slechte Rit-waarde (<.30) en P-waarde (<.10 en soms >.90) zijn 27 items verwijderd.